

AUGUSTÍN MARIÁN HUSKA
JURAJ CHOVAN-REHÁK
FRANTIŠEK VNUK

Západ *verzus*

Východ

Kresťansko-slovenský
a európsky
pohľad
na súperenie
Západu a Východu

VYDAVATEĽSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV

AUGUSTÍN MARIÁN HUSKA
JURAJ CHOVAN-REHÁK
FRANTIŠEK VNUK

ZÁPAD VERZUS VÝCHOD

Kresťansko-slovenský a európsky pohľad na súperenie
Západu a Východu

Copyright © 2016 Augustín Marián Huska, Juraj Chovan-Rehák, František Vnuk

Cover design © 2016 Ľubica Končeková

Slovak edition © 2016 Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov,

spol. s r. o., Bratislava

e-mail: vsss@vsss.sk

<http://www.vsss.sk>

Vydanie knihy finančne podporila

Nadácia profesora Štefana Kassaya na podporu vedy a vzdelávania

Vychádza s príspevím spoločnosti

IDC Holding, a. s.

VYDAVATEĽSTVO

SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV,

spol. s r. o.

Augustín Marián Huska, Juraj Chovan-Rehák, František Vnuk: Západ verzus Východ:

Kresťansko-slovenský a európsky pohľad na súperenie Západu a Východu

Zodpovedná redaktorka Anna Penkovová

Obálka a sadzba Ľubica Končeková

Tlač P + M, s. r. o., Turany

Prvé vydanie

Printed in Slovakia

ISBN 978-80-8061-920-6

**AUGUSTÍN MARIÁN HUSKA
JURAJ CHO VAN-REHÁK
FRANTIŠEK VNUK**

ZÁPAD VERZUS VÝCHOD

**Kresťansko-slovenský a európsky pohľad na súperenie
Západu a Východu**

OBSAH

ÚVOD	11
Objasnenie konfliktných a nekonfliktných vzťahov vnútri ľudstva a medzi ľudstvom a prírodou navzájom	
KAPITOLA 1	31
Typológia konfliktných dilem a defektných príbehov v ľudskom bytí	
KAPITOLA 2	59
Príčiny a následky hmotno-energetických a inteligenčno-informatických nesebestačností v ľudskom bytí	
KAPITOLA 3	99
Multikulturalita a ilegálne masové narušovanie hraníc suverénnych štátov migračnou inváziou ako zbraň rozvratu etnokultúrnej a štátnej identity	
KAPITOLA 4	111
Obnovovanie súvzťažnosti fyzického a metafyzického bytia cez smerovanie živočíšnej prirodzenosti do božsko-ľudskej nadprirodzenosti	
KAPITOLA 5	121
Zotrvačné príčiny a následky vnútroslovenskej, stredoeurópskej, kontinentálnej, hemisférnej a planetárnej rivality	
KAPITOLA 6	147
Ovládanie (manažment) podriadených a napodobňujúcich väčšín silovými a talentovanými menšinami v západnej a východnej hemisfére	
KAPITOLA 7	177
Geopolitika ako súperivé presadzovanie vlastných záujmov vo vonkajšom prostredí hemisfér Západu a Východu	
KAPITOLA 8	217
Typológia dvetisícročnej skúsenosti so žičlivou súčinnosťou a sebeckou rivalitou západného a východného kresťanstva vo svetle našich i svetových poznatkov	

KAPITOLA 9	285
Vplyv vrodeneho dobra a zla na roztvaranie nozníc medzi bohatstvom a chudobou z pohladu krestanskej (katolickej a protestantskej) moralky a so zreteľom na slovenskú skúsenosť	
KAPITOLA 10	325
Nové poznatky vedy o podiele predhistorickej epochy ľudského správania na formovaní slovenskej etnicity a európskej univerzality	
KAPITOLA 11	353
Nové poznatky vedy o historických cykloch zápasu svetlých síl rozkvetu s temnými silami rozkladu v globálnych a slovenských podmienkach	
KAPITOLA 12	379
Námety na hľadanie súčinnostnej platformy veriacich a bezvercov pri diagnostikovaní a terapii defektného ľudského správania a jeho ovládania v slovenskom, stredoeurópskom, európskom a globálnom prostredí	
ZÁVER	391
Zamyslenie sa nad kultúrou normatívneho i pragmatického ovládania seba a iných	
INDEX POUŽITEJ LITERATÚRY (Lit.)	413
PRÍLOHY	431
O AUTOROCH	443
NADÁCIA PROFESORA ŠTEFANA KASSAYA NA PODPORU VEDY A VZDELÁVANIA	447

ÚVOD

Objasnenie konfliktných a nekonfliktných vzťahov vnútri ľudstva a medzi ľudstvom a prírodou navzájom

Motto:

„Dýchať je potrebné oboma časťami pľúc – kde západný racionalizmus dopĺňa východné myslenie srdcom. Len na takej symbióze možno budovať európsku identitu. Napokon, Európu určujú dve možnosti. Pokiaľ si neuvedomíme, aký poklad v sebe skrýva, zostane rozdelená medzi ďalekým Východom a ďalekým Západom. V opačnom prípade sa môže stať mostom medzi nimi!“

(výrok pápeža Jána Pavla II. v Ríme 25. mája 1995; Lit.163,
modifikovane ho opakoval český kardinál Špidlík v r. 1996; Lit. 140)

Táto publikácia chce v súčinnosti duchovnej, spoločenskej a prírodovednej skúsenosti objasniť príčinnosť, prečo všetko živé stvorenie (vrátane ľudského a v ňom špecificky slovenského stvorenia) nesie vo svojich mozgových závitoch nie iba svoju vlastnú individuálnu skúsenosť z bytia, ale „vlečie“ za sebou aj batoh pravekých kolektívnych skúseností svojich predkov. Podobne aj všetko neživé bytie (nerastný svet) vo svojom gradačnom usporiadaní nesie zápis svojho minulého vývoja. V ľudskom stvorenstve sa počas jeho evolúcie tvorotvorne i funkcionálne spájali komplementy prijímania a odovzdávania nerastných, rastlinných a živočíšnych látok (živín), a tak evolučným zdokonaľovaním tohto kauzálneho fungovania samo prekročilo prah živočíšnosti a počas ľudského praveku (paleolitu) dotvorilo svoju prvú signálnu sústavu. V jej rámci sa zavŕšila „sedimentácia“ (ukladanie) inštinktívnej skúsenosti do podoby paleolitickej pamäte, ktorá začala fungovať ako kolektívne podvedomie. Vývoj druhej signálnej sústavy nadviazal na vývoj prvej signálnej sústavy, čím vlastne ukázal, že ľudskému stvorenstvu už nestačí len kolektívne podvedomie ostatných primátov. Fungovanie signálnej sústavy si na úpra-

vu komplementov neživej sféry, živej sféry a človečej sféry vytvorilo celý rad autonómnych signalizačno-podnetových vnútrotelových a telovo-motorických jazykov. Tak teda začala epocha antroposféry, ktorá si však - informaticky povedané - ponechala „výdobytok“ biosféry v podobe vnútrotelovej komunikácie pomocou spomínaných viacerých vnútrotelových (bioelektrických, biochemických a telovo-motorických) jazykov. Tie teda v behavioristickom zmysle plnia interaktívnu funkciu vzruchových (informujúcich) signálov a zároveň dislokujú živiny na miesto ďalšieho spracovania alebo na miesto spotreby. „Vnútrotelové jazyky“ vlastne spracúvajú staršiu i novšiu kolektívnu inštinktívnu skúsenosť uloženú ako „automatické vrodené algoritmy“. Taktiež pôsobia ako spracovatelia nepomenovaných emočných vzruchov, zážitkov, udalostí, konfliktov, nálad, pocitov, nutkaní či predtúch a samozrejme ako „automatické“ riadenie všetkých telesných funkcií (jeho „prirodzeného“ bytia). „Nadstavbové“ završovanie druhej signálnej sústavy už prinieslo nielen zdokonalenie využívania inštinktívnej emocionality, ale aj vznik abstraktnej komunikačnej kompetencie, a to hovorený jazyk. Ten dovolil nie iba pomenovanie vnútorného sveta pocitov a zážitkov, no i nazvanie vonkajšieho sveta vecí (reálií) vrátane označovania nehmotných myšlienok – abstrákt. Premýšľavé hľadanie pravdepodobne korenilo vo fyzickom hľadaní koristi a hľadaní živín pri zbere. Na jeho základe je potrebné predpokladať rozvinutie pochopenia túžby rozumieť vlastným emočným stavom mysle pri pozorovaní okolia za účelom lovu a zberu. Pomenovaním týchto stavov vyústilo rozvažovanie do artikulácie komentovaného reflexívneho premietania mysle, ktoré, nepochybne hľadajúc príčinnosť týchto stavov, dalo základ hľadaniu vlastného i vonkajšieho zmyslu bytia. Bola to epochálna zmena vývoja už nasmerovaná na prekročenie živočíšnej prirodzenosti smerom k božsko-ludskej nadprirodzenosti. Dala artikuláciu aj komunikatívny priestor hľadačstvu zmyslu, ktoré samo v sebe je už nie fyzickou, ale metafyzickou skutočnosťou. Tu kdesi pramení neutíchajúca ľudská vôľa hľadania zmyslu bytia, hľadania pochopenia príčin a následkov, hľadania vzájomného vzťahu večnosti a časnosti, hľadania inteligentnej gravitačnej sily, ktorá dala vzniknúť aj novšej – doslova individuálnej - skúsenosti z tohto hľadačstva. Tu nejde o možnú alternatívu zvedavosti, ale o uholný kameň kontemplatívneho rozjímania. Ono nepredstavuje atavistický pozostatok, ale nevyhnutné evoluč-

né štádium inteligenčného rozvažovania. Plynutím vývojového času raný človek získaval viac skúsenosti zo svojho zápasu o prežitie v ranej „džungli života“. Od určitého štádia skúsenosti lovca si jeho zvedavosť kladla otázky: kde sa vzalo dobro a zlo a prečo toto dobro a zlo dáva správaniu sa sveta rozdielnu kvalitu.

Táto relatívne nerobustná kniha pochopiteľne nemôže dať odpovede na všetky dôležité otázky. Sami autori tejto publikácie sú prinajmenšom tak sebakritickí, že vedia, že ľudský súčasný stav poznania nevie odpovedať na mnohé pálčivé otázky. Stav poznania obsiahnutý v tejto knihe je odrazom subjektívneho stavu poznania autorov i odrazom stavu poznania obsiahnutého v duchovných, spoločenských a prírodných vedách. Autori vedome zdôrazňujú svoju duchovnú (kresťanskú) svetonázorovú a etnotvornú (slovenskú) zakotvenosť, avšak zároveň sa snažia presvedčiť čitateľa, že súčinnosť duchovnej, spoločenskej a prírodno-rationálnej skúsenosti je možná, užitočná a dokonca nevyhnutná k tomu, aby sme sa vyhli odvrátiť ným temným neduhom tak ľudstva, ako aj nášho existenčného okolia (lokálneho, regionálneho, slovenského, stredoeurópskeho, kontinentálneho, hemisférneho, planetárneho a vesmírneho). Skratkovito povedané - moderná antropológia (veda o človeku) vníma tri formy poznania získaného skúsenosťou z bytia, ktoré tvoria tri piliere vedy: prírodných vied, duchovných vied a spoločenských (národotvorných) vied. Moderní antropológovia sa teda nazdávajú, že stabilita integrity ľudského skúsenostného bytia by nemala spočívať len na jednom vedotvornom nosníku, ale na štvorici (4E): hmotnej ekologickej existencii, mravno-duchovnom étose, národotvornom etnose a krásotvornej estetike. Pritom nesmieme spúšťať zo zreteľa, že všetky štyri sú existenciu podmieňujúce, ale iba duchovný pilier je v biosfére planéty spôsobilý takej sebareflexie, aká je vstave prekračovať biosféru do antroposféry a vytvárať mravné mantinely ľudského správania. A iba spoločenský pilier dokáže byť národotvorným, lebo zaisťuje komunikačnú diverzitu (rozmanitosť), ktorá je kruciálnou podmienkou prežívania ľudstva v rozmanitom a meniacom sa prostredí bez degeneratívneho úpadku do zverskosti, vulgarity a barbarstva. Len rozmanitosť národných kultúr totiž zabezpečuje rozkvet civilizačnej univerzality. Napokon, len zmysel ladu či harmónie tvarov, výtvorov a myšlienok do súladnosti vytvára velebu mysle pri hľadaní a tvorivom zdokonaľovaní krásna.

Zovrieť poznatky z tak dlhého a zložitého vývoja do popisu, ktorý využíva aj obrazotvorné výrazivo staroveku, stredoveku a novoveku a výrazivo viacerých antropologických vied, je náročné nielen pre autorov, ale aj pre rozhladeného čitateľa. Preto ho už v úvode autori prosia, aby mal trpezlivosť pri sťaženom čítaní vovádzacích statí a niektorých textov, čo hľadajú presvedčivosť i objasniteľnosť vysvetlení. Niektoré odpovede na položené otázky totiž využívajú aj výrazivo subtilných duchovných poznaní a výrazivo strohých vedeckých faktov. Táto premiešanosť pojmov viacerých vied a skúseností spôsobuje relatívne vysokú náročnosť na predstavivosť čitateľa. Autori však dúfajú, že sa mu táto náročnosť vráti v prehĺbení poznania podstatných súvislostí fungovania spoločenského bytia. Za hlavný prínos komplexného vhladu do príčinnosti spoločenského správania považujú autori satisfakciu, že súčinnosť duchovnej, spoločenskej a racionálnej skúsenosti nepredstavuje anachronickú (spiatočnicu) príťaž, skôr naopak – v čitateľovi nevyvoláva pocity menejcennosti, ale vedomostného zadostučenenia.

Na uchovanie čo najväčšej obsažnosti knižky rozhodli sa autori pripraviť ju ako zahustený súbor dôležitých otázok a odpovedí. Obrazne povedané: systém priamych otázok a ich bezprostredné zodpovedanie umožňuje čitateľovi vnímať údel terajšej slovenskej štátnosti ako malého plavidla, ktoré je potrebné navigovať na rozbúrenom mori cudzích záujmov. Dôležité je, aby sme pochopili, že nie sme sami. V tejto obraznosti sme súčasťou konvoja a teda naše navigovanie sa musí snažiť vyhnúť kolíznym kurzom a pritom sa usilovať, aby nemuselo opustiť svoje plavidlo a prestupovať do „veľkolode“. Na veliacich mostíkoch veľkolodí sú takí lodivodi, ktorí sa silou-mocou, či už lískavými, alebo zastrašujúcimi návrhmi, alebo brutálnym vynútením snažia likvidovať malé a stredné lode konvoja, aby sa tieto „prestáhovali“ na veľkolod. Veľkolode vraj sú efektívnejšie. Ako pre koho. Sú totiž neľahko ovládateľné, majú príliš dlhú „brzdnu“ i „zrýchľujúcu“ stopu. Jedným slovom, sú ťažko manévrovateľné a ich zlyhanie nesie agonický algoritmus Titaniku. Napokon, zákony evolúcie nás učia, že „rozmanitosť konvoja“ je životnejšia ako životnosť ťažko ovládateľných „opách“. Ak sa však vrátime od metaforického opisu k reči faktov, tak veda z hľadiska prežívania hovorí, že forma gigantizmu je prejavom nadmernosti a má oveľa nižšiu životnosť než súbor kooperujúcich rozmanitostí. Autori cez túto knižku dávajú do rúk rozjím-

navého čitateľa vedecko-náučnú a zároveň dobrodružnú – doslova „s dobrom sa družiacu“ – údajovú ponuku, ktorá objašňuje, že komplexné bytie je výsledkom interaktívnej súčinnosti reálneho hmotno-energetického systému vesmírneho a ľudského bytia s paralelným metafyzickým svetom.

Prírodná a ľudská sféra sa nám na prvý pohľad javia svojou povahou a určením ako nesúmerne vzdialené sféry bytia, ale v skutočnosti medzi nimi neustále prebiehajú súčinnosti či kolízie, ktoré však majú obojaké, t.j. kladné i záporné dôsledky. Naša každodenná prax nás totiž presvedča, že obe sféry (kozmosféra a antroposféra) sa vo svojom vzájomnom správaní k sebe prejavujú jednak súladnými a jednak protichodnými postojmi. Z ľudskej praxe vieme - ako to bolo v skratke naznačené vyššie – že tieto obojstranné vzťahy sa zároveň skúsenostne akumulujú, t.j. sedimentujú do podoby pamäte - presnejšie povedané – do zápisu pamäte. Takémuto sedimentačnému zápisu v genetických vedách hovoríme genóm, ktorý nesie v sebe obraz vývoja (genézy) bytia. Rozlišujeme teda jednak sediment pradávných, dávnych a nie až tak dávnych kolektívnych skúseností (paleogenézy) a jednak vlastných individuálnych skúseností vývoja (ontogenézy). V tomto zmysle každé inteligentné bytie tak má akumulovanú kolektívnu vrozenú pamäť, ktorá „zapisuje“ podstatné – kľúčové praskúsenosti bytia, vrátane na ne nadväzujúcej individuálnej pamäte z vlastného individuálneho bytia. Sú to teda „vlastné“ a v širšom slova zmysle – „ekologicky kolektívne“ skúsenosti, čo formulujú naše zvedavé otázky: Kto som? Čo som? Odkiaľ prichádzam? Kam smerujem? Kto stvoril moje bytie a moje skúsenosti s týmto bytím? Kto stvoril doslova hmotné bytie môjho okolia? Začali sme ako hľadači zmyslu bytia, ktorý nám slúži k tomu, aby sme mohli prežiť, predĺžiť naše bytie. Sú tieto sily hľadania podmienkou pre záchovu a predlžovanie nášho bytia? Ak vzťah biosféry a antroposféry má aj progresívnu a regresívnu eventualitu, tak ako s ňou súvisí živočíšna prirodzenosť a ľudská nadprirodzenosť?

Kladúc si tieto a podobné otázky naši raní predkovia skoro pobadali, že sme závislí nielen na živinách, čo nám poskytuje hmotné okolité bytie podnecované naším saturačným hladom, avšak netušili sme, kde sa berie „môj a náš“ nehmotný hlad, ktorý stále cíti vysokú závislosť na nehmotnej povahe našich dotieravých myšlienok. Veď aj ony sú nehmotné. Nevidíme ich, ale cítime ich naliehavosť. Vystupu-

jú ako neviditeľná, no trýznivá, avšak v podstate gravitačná sila, ktorá ovláda naše bytie už odpradáвна. Na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že tento text sa snaží zložiť povedať to, čo je očividné. Zmysel takto formulovaného výraziva spočíva v tom, aby sme pomocou rozdelenia kolektívnych skúseností našich predkov a našich vlastných autentických a teda individuálnych skúseností mohli sledovať tzv. kauzalitu, t. j. sled zretazovania tak starších, ako i mladších príčin a následkov. Vydelením individuálnej pamäte z kolektívnej inštinktívnej pamäte ľudstva povedľa inštinktívneho myslenia vznikalo reflexívne myslenie, ktoré postupne rozvinulo spôsobilosť rozjímania nad príčinnosťou jednotlivých udalostí a napokon aj celkového bytia. Bolo to vlastne nedokonale (primitívne) hľadanie podvojného zmyslu správania sa človeka a jeho existenčného okolia, raz žičlivého či obdarujúceho a raz agresívneho a uzurpačného. Primitívnosť však neznačí v skúsenostnom kontexte menejcennosť, ale menšiu skúsenosť a bystrejšiu spôsobilosť jej využitia. Znamená teda cennú skúsenosť sviežeho – mladého videnia. Apoštol Pavol to výstižne formuloval takto: „Pokiaľ som bol dieťa, hovoril som ako dieťa, myslel som ako dieťa, zmyšľal som ako dieťa, ale keď som muž, opustil som detské veci.“ Nuž, neopúšťajme skúsenosť našej čerstvoty, ale dopĺňajme ju našou zrelejšou skúsenosťou. Neoddeliteľnou súčasťou našej skúsenosti je takzvaná zrelá i mladá hľadačská skúsenosť. Keďže toto reflexívne (premýšľavé) hľadanie zmyslu bolo postupné, každá prírodná, duchovná a spoločenská skúsenosť vyústila najprv do protopoznania a neskôr do vedeckého poznania. Takto sa vyvinula „protoprírodná“ a neskôr „prírodná“, „protoduchovná“ a neskôr „duchovná“, „protospoločenská“ a neskôr „spoločenská“ skúsenosť do „prírodovedného“, „duchovnoviedného“ a „spoločenskovedného“ poznania.

Táto kniha je teda – okrem iného – o tom, prečo sa nekonečne opakujú napríklad rivality medzi Západom a Východom, na ktorých následky trpia nielen západná (atlantská), ale aj východná (euroázijská) hemisféra. Slovensko je tisíc rokov prevažne súčasťou západnej civilizácie a zároveň sa nachádza na pomedzí (rozhraní) Východu a Západu. S ohľadom na limitujúce možnosti tejto knihy ide teda o skratkovitú informáciu o tom, čo o tomto svete vieme z pozorovacieho uhla ľudských živých bytostí, ktoré od svojho stvoreného bytia prešli evolúciou neživého bytia - kozmosféry (kozmológovia hovoria, že hmotno-energeticky sme prachom hviezd druhej generácie), živého bytia

– biosféry a ľudského bytia – antroposféry. Kniha odráža fakt, že všetky sféry bytia sú nositeľmi čohosi, čo môžeme metaforicky nazvať „kronikou bytia“, alebo, informatickejšie povedané, vlastným „génom“ bytia. Pretože – prísne vzaté – ľudské bytosti nesú túto „skúsenosť“ často nedokonale „prečítanú“, naše poznanie tak odráža menšiu mieru poznaného a väčšiu mieru nepoznaného, z ktorého časť je naďalej poznateľná i nepoznateľná (a tá nepoznateľná je vlastne „tajomstvom“). Kniha teda domovsky patrí na pomedzie spoločenských a duchovných vied a zároveň využíva aktuálny stav prírodovedného poznania o takom fenoméne, ako je ľudské správanie (*human behavior*) a spôsob jeho ovplyvňovania (ovládania), čiže manažovania. Nachádzame sa totiž v dobe, keď sme významne postúpili v skúmaní evolúcie bytia a jeho rôznych génomov, ale máme – aj to často veľmi nedokonale – prečítané mnohé génomy a najmä génomy nadväzných sfér bytia: kozmosféry (neživého bytia), biosféry a antroposféry. Málo máme prečítanú noosféru (sféru myslenia) a jej prepojenia na ostatné sféry bytia. Kniha je teda skratkovitým popisom vývoja prastarých sfér bytí s novšími sférami bytia, a to preto, aby sme plnšie pochopili príčiny a následky žičlivého a rivalizujúceho bytia v správaní sa ľudí a v ich ovládaní.

V tomto úvodnom objasnení chceme najmä apelovať na veriacich, ktorí bez pocitov nadradenosti musia cez uznanie, že Kristovo posolstvo prichádza z centra vesmírnej príťažlivej sily Lásky, prijať na seba povinnosť znova opraviť „ochranné múry“ viery, nádeje a Lásky a najprv ohlásiť svetu, že sa sami sebakriticky kajáme voči celej ľudskej spoločnosti, že často miesto príkladného núkania sprostredkovacej snahy o „Boží mier“ sme zlyhali a sami sme boli spoločníkmi rozsievania zla a netolerancie. Naša historická skúsenosť na Slovensku, v strednej Európe, v Európe i vo svete s mnohými nehodnými predstaviteľmi svetskej i duchovnej moci, s civilnými i cirkevnými „kniežatami“, so skorumpovanými úradníkmi a s padlým klérom nás môže poučiť, že vedome akceptovaná dogmatická vernosť či už Kristovmu odkazu, alebo odkazu svetských humanistov nie je to isté, ako je bezduchý křčovitý fundamentalizmus. Ustrnutý fundamentalizmus nie je uspokojujúco sytený Láskou a spravodlivosťou. Láskou a žičlivosťou však nie je postačujúco sytený ani novotársky modernizmus. Oba sú často falošným výsadkom temných síl, ktoré sa činia v umenšovaní najmä Kristovho odkazu. Sily temna už od minulého

storočia „prorokujú“ pri každom novom pápežovi, že to je už posledný pápež a že Cirkev zanikne čo nevidieť. Sčasti je to priame satanské dielo a sčasti ide o fundamentalistický či modernistický syndróm túžobného, vlastne bezbožného želania (*imppi desiderii*) takmer každej vrchnosti. Samozrejme, aj pápeži a hlavy iných kresťanských cirkvi sú takisto ako hlavy štátov a záujmových združení krehkí a nedokonalí ľudia, ktorí okrem dobrých počinov a rozhodnutí robia aj menej dokonalé a dokonca zlé rozhodnutia. Dôležité však je, či sú schopní sebakritiky, sebareflexie a sebazdokonalenia i nápravy. K tomu je potrebná pokora a schopnosť k návratu na dobrú cestu. Do statusu vrchností sa totiž tlačia také individúá, ktoré by prevažne bolo možné označiť za patologických neurotikov, pomýlených zlobou inferna. Isteže, zažijeme, ba už zažívame ťažké skúšky. Tak svetský aparát splnomocnencov, ako i duchovný klérus so svojou hierarchiou, a napokon aj my veriaci či pochybujúci a indiferentný ľud v sebe nosíme fylogenetickú a ontogenetickú pamäť s prevahou temných sklonov nad svetlými. Všetci - veriaci i neveriaci však vlastníme príslubový certifikát Krista, že vždy bude s nami, a čo sa týka Cirkvi, sám povedal: „*Portae inferi non praevallebunt adversus eam*“, čiže brány pekelné nič nezmôžu proti nej. Tento príslub dokonca nie je podmienený ani našou praktikovanou vernosťou či nevernosťou, je garantovaný nekončne žičlivou láskou. Ani oprášená zbraň odcudzenia od tradícií našich predkov, ktorá si dala mätúce meno „multikulturalizmus“, nevyvrve našu predispozíciu opakovane oživovať naše odhodlanie brániť dobro pred temným zlom pod patronanciou vesmírnej gravitačnej sily Lásky.

Autochtónne genetické spoločenstvo v karpatskom oblúku a pri dunajských nivách je totiž už od mladšieho paleolitu väčšinovo identické. V čírom slova zmysle nedokážeme presne pomenovať evolučnú dynamiku tohto ľudského substrátu. Je nám však známe, že dnešné slovenské generácie sú nositeľmi robustnej väčšiny tejto paleolitckej vrstvy (84 %). Na úrovni dnešného poznania vieme, že od mladšieho paleolitu sme výraznými podielníkmi etnogenetickej haploskupiny R1a, ktorá má vysoký podiel protoslovanského substrátu, v ktorom zrejme prebiehali metamorfózne transformácie Protoslovanov (Protoslovánov a Protoslovákov).

Zároveň sme schopní povedať, že zhruba od druhého storočia nášho letopočtu začalo kladné kontaminovanie duchovnej skú-

senosti nášho slovenského priestoru kresťanskými ideami. Naši predkovia sa spočiatku istotne bránili riziku vzdať sa autochtónnej pohanskej kultúry a prijať novú vodiacu ideu, ktorá sa šírila od východného Stredomoria. Je však nesporným faktom, že Protoslováci nereagovali na prienik nového étosu ľudského bratstva a sesterstva krvavým buntošivým odporom (ako germánski pohanskí Sasi či ako neskôr pohanskí Staromaďari kopáňovským povstaním). V protoslovenskom pohanstve ešte zrejme boli živé tradície neolitického panteónu kooperatívnych božstiev, ktoré boli oveľa kompatibilnejšie s Kristovými ideami družnej potrojnosti Otca, Syna a Ducha. Zušľachtujúci prienik raných kresťanských tradícií bol vlastne predstihovo skyprený silnými vrozenosťami neolitických občín. Prvé prieniky kresťanstva v staroslovenskom prostredí okrem toho neprichádzali od dominujúcich okupantov, ale od tajných misií novovercov z okruhu rímskych Limes Romanum. Sprvoti predstavovali skôr sektársku verziu kresťanstva a iba neskoršie misie boli už z legitímneho okruhu oficiálneho náboženstva. Terajšie kresťanstvo je už v zovretí hegemonistického novopohanstva, a tak slovenské kresťanstvo mäkkým lavírovaním pomáha svetovému kresťanstvu vzdorovať jeho konzumistickému vytunelovaniu. Radikálni hegemoni adoptovali antikristovský program a pokúšajú sa kontaminovať kresťanské ľudstvo orgiastickými neduhmi, ktoré revitalizujú paleolitický chaos. Arzenál nášho pokojného vzdorovania nám dopomohol započatť našu rekristianizáciu a štátnu emancipáciu. Dokonca, v každej našej porážke v minulom storočí zvíťazila naša síce vajatajúca, ale vytrvalá vernosť Kristovmu étosu a slovenskému etnosu. Preto niet najmenšieho dôvodu, aby sme podľahli panike. Všežravosťou zadubený konzumizmus nás chce zmiasť modernistickými klišé tvrdeniami a mátožným sľubovaním slobody, ktorá vraj zvíťazí nad naším „tmárstvom“ a všetko bude dovolené. Ponúkajú nám doslova orgiastickú slobodu ako hedonistickú sebevoľnosť („život je len jeden a aj to príliš krátky, nuž teda, využime ho do krajnosti“ – *carpe diem*). Preto v ovládaní (v kresťanskom slova zmysle „v dobromyseľnom ovplyvňovaní“) sa opierame o Kristov odkaz, „vysluhovať poznanie pravého Boha ako najvyššej dobrotivej múdrosti“ („vesmírnej inteligencie“). V tomto slova zmysle je teda táto činnosť misionárčinou a nie silou moci, ale silou služby. Preto sa Petrov nástupca má riediť – a v posledných tristo rokoch sa aj rastúco a neprerušene dôsledne riadi – odkazom „byť sluhom sluhov Bo-

žích“. Takéto misionárske ovplyvňovanie je teda doslova definične súčasťou ovládania. Je to tá časť ovládania, ktorá má silnú teritoriálnu významnosť, lebo jej úlohou je ovplyvňovať geopolitiku Laskou. Ako príslušníci všetkých kresťanských cirkví by sme si mali byť vedomí, že našou povinnosťou je zušľachťovať aj samotný pojem svojich cirkví ako súčasti Tajomného Tela Kristovho. Vernosť Kristovi a Jeho odkazu by teda mala byť aj trvalým postulátom povinnosti nás všetkých kresťanov ako parciálnych súčastí tohto Tajomného Tela.

O poľudšťovanie cez inšpiráciu Kristovým odkazom sa musíme snažiť z dôvodov záchrany ľudstva, aby sme sa stali milujúcimi blížnymi tak, ako nás miloval On. Úspech v tomto sebazdokonaľovaní z nás robí členov štafety kultivácie prítomnosti cez veľký odkaz minulosti. Sme zaviazaní odovzdávať štafetu svojho zušľachťovania prítomnosti kladnou minulosťou ako záruku jej kontinuitnej platnosti aj do budúcnosti. Preto nás tradícia kresťanských cirkví poučuje, že ich rozkvet môže a musí obsahovať tak ranú formáciu, ako aj reformáciu či renováciu. Je veľmi dilematické a problematické neustále túžiť po takej scelujúcej a zjednocujúcej ceste, v ktorej by bolo vyhovené katolíkom, aby protestanti a ortodoxní prijali bez zmeny a záruk len katolícku recykláciu petrovskej funkcie hlavy cirkvi obnovennej voľbou rímskeho biskupa v statuse pápeža a vzdali sa všetkých reformačných tradícií inštalácie svojej vlastnej hierarchie. Je doslova antikresťanské, aby katolíci vnímali akt protestantskej ochoty uznať celosť kresťanov na základe princípu raného kresťanstva „*in pluribus unum*“ ako akt kajania sa protestantov za svoje „poblúdenie“ a aby sa protestanti úplne vzdali svojich novších tradícií. Za rozkol celostnej Cirkvi nesú veľkú časť viny mocibažné hierarchické štruktúry tak katolíkov, ako aj protestantov i ortodoxných, ktorí sa klaňali vlastnej moci viac ako Trojjedinému Bohu. Ich kajanie by sa malo stať spoločným rituálom sláveným ako vzájomné odprosovanie a odpustenie. Možno by bolo dobré, aby ako prvý formálny krok v zbližovacej ekuméne bol hlavnými cirkvami prijatý úzus, že zavádzajú spoločný „sviatok vzájomného kajania a odpustenia kresťanských cirkví“. Katolíci i evanjelici a vôbec protestanti by asi mali ústretovo hľadať taký kompromis vzájomnej lásky s ortodoxnými kresťanmi, aby sa medzi pápeža a kardinálov do všetkých cirkví vsunul niekdajší medzistupeň patriarchov. Je dobrým znakom, že západné kresťanstvo si priznalo, že ich spoločnou hrdosťou je večný zakladateľ Kristus.

K 500. výročiu reformácie pripravuje Svetová luteránska federácia a Pápežská rada pre jednotu kresťanov spoločné liturgické obrady. Svetové luteránstvo pozvalo predstaviteľov katolíkov ako „spoluzakladateľov“ spoločných tradícií. Bolo dohodnuté, že centrálné globálne oslavy sa budú konať v Lunde a lokálne oslavy vo všetkých kresťanských chrámoch na celom svete. K oslavám 500. výročia reformácie sa pripoja oslavy 50. výročia prihlásenia sa k celokresťanskej ekuméne. Kardinál Kurt Koch pripomenul, že sa pripravuje spoločný dokument *Od konfliktu k spoločenstvu*. Z názvu dokumentu vyplýva, že tu ide o odpoveď západného kresťanstva na spúšťanie „studenej“ i „horúcej“ vojny vedenej radikálnymi novopohanmi pri tunelovaní kresťanskej skúsenosti (Lit. 70 Kol. ž).

Je veľmi naliehavé, aby sa západné kresťanstvo aj pri tejto príležitosti ujalo inšpiračnej idey na vzájomné kajanie, odprosovanie a recipročne žičlivé zbližovanie s východným kresťanstvom, aby spoločne vzdorovali uzurpačnému tlaku radikálnych kozmokratov. Duchovná skúsenosť západného katolicizmu a protestantizmu okypčená o hlbokú skúsenosť východnej tradície ortodoxie a doplnkovo i uniatstva je amputovanou skúsenosťou. Preto historický význam stretnutia rímskeho biskupa a pápeža Františka s patriarchom moskovským i celej Rusi Kirilom (r. 2016) a nimi vydanéj deklarácie ešte v budúcnosti porastie ako reštart vzájomne žičlivého dialógu univerzálneho kresťanstva. Vlastne, všetky kresťanské cirkvi na Západe aj na Východe zažili v minulom storočí likvidačný tlak radikálneho antiteizmu, a to v oboch polohách: jednak ako surové likvidovanie a jednak ako záludné plazivé škandalizačné hrdúsenie. Napríklad, v západnej hemisfére zakúsilo kresťanstvo brutálne prenasledovanie v Mexickej republike, v španielskej občianskej vojne a vo Veľkonemeckej ríši a potom plazivé prenasledovanie cez vševládne konzumné novopohanstvo.

Vo východnej hemisfére kresťania taktiež zažili celé desaťročia vyčíňania násilného bolševického bezbožníctva a dve desiatky rokov vystrájaní nenásytných chaotov, ktorí sa z noci na deň zmenili z „aparátčikov“ na lúpeživých, no tentoraz konzunistických radikálnych novopohanov. Pretože radikálne elity stále pestujú svoj barbarský atavizmus mocibažnosti, sú si vedomé toho, že skutočnými odporcami ich kozmokratizmu sú nositelia slobodného a žičlivého kresťanského étosu a nositelia patriotického štátneho etnosu (v našom

prípade slovenského štátneho etnosu). Radikáli si dobre uvedomujú, že ich spoločnou prekážkou svetovlády je pokojamilné kresťanstvo a pokojamilné národné štáty. To vedie vzájomne rivalizujúce radikálne elity k tomu, že chcú cez roznecovanie konfliktov zničiť aj ideu kresťanského bratstva a sesterstva i ideu koexistenčnej žičlivosti národných štátov.

Kým cieľom hegemonov je permanentný konflikt, cieľom mierotvorcov je paralelná slobodná duchovná a národná identita. Niet životaschopnej univerzality bez rozkvitajúcej koexistenčnej duchovnej a národnej rozmanitosti. Aj keď hegemonializmus radikálnych sebcov nebezpečne podkopal piliere kresťanskej univerzálnej žičlivosti a národnej suverénnej identity, väčšina ľudského stvorenstva je za mier a koexistenciu a proti konfliktnému súpereniu a vzájomnému kynozneniu. Tieto dva piliere prežívania si udržiavajú pozemskú dlhovekosť tým, že minimalizujú konflikty a že vo vedomí krehkosti kladných hodnôt stále obnovujú sebakritickú reflexivitu a usilujú o trvalé reparačné sebazdokonaľovanie.

Stále by sa malo pamätať na zásadu *Ecclesia semper reformanda* („Cirkev je vždy reformovateľná“). Všetky cirkevné spoločenstvá by mali mať odvahu skvalitňovať či kontrolovať svoju katechetickú prax jej konfrontáciou s najhlavnejším Božím prikázaním: Milovať Boha z celého srdca, z celej duše, z celej mysle a zo všetkej svojej sily, a blížneho ako seba samého! Dilema, či sa riadiť Božou láskou alebo bezbožnou láskou nie je v skutočnosti dilemou. Boh je gravitačným centrom lásky a len Jeho „čerpádlá“ poskytujú gravitačnú energiu k dobru svojim stvoreniam. Obrazne povedané – satanské „čerpádlá“ prinášajú gravitačnú silu nelásky, nenávisť a obrovského sebecstva. Súbežne proti plánom jadrovej konfrontácie atlantskej a eurázij-skej hemisféry sa usilujú všetky kresťanské cirkvi otvoriť pokojamilný front veriacej a bezvereckej ekumény na spoločnej ochrane prajnej koexistencie sveta. Inšpirovať sa a napodobňovať Božiu lásku znamená, že s láskou pristupujeme aj k svojim blíznym – inovercom a neveriacim – a teda ponúkame koexistenčnú žičlivú spoluprácu na záchra-ne svetového mieru a záchra-ne ľudstva a ľudskosti ochranou malých i veľkých národov a ich štátnych funkcionalít. Ponúkame inovercom a bezvercom to isté ohraničenie, aké sa snažíme plniť medzi sebou - ohraničenie sociálnou mravnosťou. Nemyslíme si, že evolučne vzniknutá delba nosných ideí by mala na veky „prenašať“ sociálnu spravod-

livosť len socialistom, slobodnú tvorivosť i individuálnu podnikavosť prepožičať len konzervatívcom, a napokon úctu k tradíciám a zachovanie etnickej identity zveriť len nacionalistom či dokonca šovinistom. Sme „deti Božie“ zdokonaľujúce svoju lásku k Stvoriteľovi, ale aj k ostatnému stvorenstvu. Sme slovenskí patrioti, kultivujúci svoju autentickú identitu a lásku k rodnej hrude. Náš kresťanský étos je tak široký, že si vie cez sociálnu spravodlivosť osvojiť podstatnú časť humanného socializmu a zároveň cez hodnototvornú podnikavú tvorivosť spôsobilosť konzervovania prajných podmienok trhu. Usilujeme sa byť žičlivými partnermi svojich susedov či klientov.

A napokon, ak už mnohí naši blížni nie sú vstave pri skúmaní zmyslu svojho bytia dospieť k vesmírnej tvorivej a udržovacej Láske a neveria v Boha ako synonymum tejto Lásky, tak ich pozývame k tomu, aby hľadali v sebe svoje *alter ego* („druhé ja“), ktoré sa môže stať cez opakovanú kritickú sebareflexiu *melior ego* („lepším ja“). Cez dialóg s ním by mohli účinnejšie pátrať po formách svojho „odzverštenia“ a „poľudštenia“. Spoločne tak budeme pracovať na našom zvelaďovaní cez vzájomnú solidaritu. Takáto práca na sebazdokonaľovaní je vlastne odhalenie „božskej iskry“ v nás. Ona v nás zobudí aj solidaritu s našimi predkami i súčasníkmi. Je to vertikálna historická solidarita, ktorá nám pomáha zbližovať, zmierovať a chrániť jednotlivcov, rodiny, rodové a kmeňové zoskupenia, štáty a nadštátne súčinnostné spoločenstvá. Ježišov odkaz nám však najprv velí kultivovať sebakritickosť a kajanie nás samých, lebo až vtedy môžeme to isté požadovať od inovercov a bezvercov. A naopak: nemôžu sa domáhať našej veľkorysej lásky tí, ktorí, sami súc plní nenávisti a opovrhovania voči nám, nás žiadajú, aby sme plnili Kristov odkaz „milovať svojich nepriateľov“. Oni vraj takýto príkaz ani od Mojžiša, ani od Mohameda, ani od Marxa a Engelsa, ani od Trockého, ani od Lenina a Stalina, ani od Hitlera a Mussoliniho, a ani od Reagana či Thatcherovej nemajú a riadia sa teda svojimi záujmami. Jediná dogma, ktorú akceptujú, je ich vlastný záujem. Len takýto dogmatizmus uznávajú. Dogmatizmus – všeobecne vzaté – je uznanie, že sú večné a časné pravdy a narušenie večných právd spôsobuje rozbíjanie kontinua identity. Aj nekresťanskí votrelci pokrytecky zakrývajú svoju nenávisť za maskou očakávateľov lásky k ilegálne priputovaným blíznym („utečencom“). Domáhajú sa nášho láskavého ospravedlňovania ich nelásky k nám. My však vieme, že Kristov odkaz vnímal lásku komplexnejšie.

Jej súčasťou je aj sebaláska (ako spojený pud sebazáchovy a sebareprodukcie). Musia nám priznať právo na vlastnú sebalásku, t.j. právo na pud sebazáchovy, ktorým je evolučne vybavený každý živý organizmus celej biosféry. Každé živé stvorenie má v sebe vrozený prvý inštinkt - pud sebazáchovy a sebareprodukcie. Len cez tento spojený prvý inštinkt je možné realizovať druhý inštinkt - pud zachovania druhu. Oba pudy sú zosilnené hormonálnou telesnou chémiou, aby sa reprodukčná sila všetkých živočíšnych druhov neopierala len o muskulárny potenciál, ale aj o kladnú emocionalitu príchylnosti a družnosti muža a ženy. Ak sa zacieľujú na podporu étosu, etnosu a estetizmu, tak sú legitímne. Nenadmerné sebestvo je teda kladnou hodnotou a jeho „škrtenie“ má doslova samovražedné účinky. Tí táraji, čo nám hovoria, že sme vo vzťahu k migrantom nekresťansky sebeckí, akoby nevedeli, že povinnosť sebazáchovy je povinnou sebaláskou a povinným odmietnutím úchyľky sebazničenia. Oba bázické pudy sa nemajú medzi sebou rivalizovať, ale vyvážené harmonizovať. Toto vrchovatou mierou platí aj pre vzájomný vzťah západnej a východnej hemisféry.

Spoločný konsenzus pomôže aj „kazisvetom“, aby sa v obklúčení našou láskavou žičlivosťou stávali voľky-nevoľky a z kroka na krok aj oni láskavo žičlivými. Preto bude táto knižka oslovovať aj nekresťanov, aj inovercov, aj bezvercov. Všetci sme ľudskými tvormi. Nepodľahnime finte mocenských elít, ktoré sa snažia presviedčať, že východná hemisféra je menej dokonalá a viac kontaminovaná temnom ako západná. Táto ideológia privilegovanosti západnej hemisféry hraničí s chorobným sebauprednostňovaním i sebaprecenením. Pomáhajme si navzájom prekonávať v sebe patogénne zotrvačné predispozície k nadmernému sebestvu a podporujme v sebe svetlé predispozície k ústretovej dobroprajnosti voči sebe aj iným. Nemôžeme účinne pomáhať iným, ak zanedbávame seba. Nie sme masochisti ani samovrahovia. Nezabúdajme, že vesmírna inteligenčná sila nám práve cez nekonečnú lásku dala privilegium, aby sme sa približujúc sa k nej stali svojou slobodnou tvorivosťou spolustvoriteľmi s vesmírnym „Konštruktérom“. Inak by bolo napodobňovanie Boha nie slobodným priblížením, ale bezduchým kopírovaním a teda falšovaním Boha ako Lásky a lásky vôbec. On je láskou sebestačný, ale milosrdne žízni po našom slobodnom rozhodnutí darovať našu cestu svojej etnickej jedinečnosti do „spevokolu“ („orchestra“) vesmírnej univerzality. Naša

slovenskosť, stredoeurópskosť, európskosť a atlantská hemisférnosť je dokomplexovaním ľudsko-planetárnej a božskej vesmírnej univerzálnosti. Metaforicky povedané - náš špecifický národný hlas a jazyk nám poskytujú možnosť byť členmi neustále zladovanej „mnohohlasnej“ orchestrálnej harmónie („chváľte Boha hlasmi všetkých národov“). Dokonca, potvrdením nutnosti špecifickej etnickej slovenskosti je aj podiel trvalo spolužijúcich národnostných menšín. Vo svete platí, že trvalé menšiny, ktorých legálnym domovom je vlast' väčšinového národa, vnímajú svoje trvalé sídlisko ako spoločnú vlasť. To vrchovitou mierou platí pre slovenskosť menšín a pre ich spoločnú legálnu slovenskú vlasť. Menšiny však nemôžu byť getami parazitujúcimi na veľkodušnosti väčšín. Teritoriálna sloboda umožňuje svojim menšinám meniť svoje nenávisťné „getá disonancie“ na „harmonizujúce enklávy“ rozmanitosti.

Napokon potrebujeme nastoliť zblíženie sa s naším prírodným prostredím, ku ktorému stále atavisticky pristupujeme len ako k lovnému teritóriu. Musíme naše vrodené sklony k devastácii zdrojového prostredia premeniť na ekologickú ekuménu. Nezabúdajme, že vesmír a príroda sú v zmysle evolučnej behavioristiky (Currieho zákon symetrie) naším rodiacim prostredím. Nepodpiľujme si teda ani konár stromu nášho fyzického bytia, lebo len on môže vygenerovať vhodné podmienky aj pre naše metafyzické bytie. Aj keď Parížske ekologické stretnutie (2015) predstavovalo len malý pokrok k nastoleniu ekologickej rovnováhy, predsa je to síce oneskorený, ale ďalší prínos k pokročeniu vpred od Kjótskeho protokolu.

Bohužiaľ, víťazstvo západných elít nad totalitným komunizmom učičikalo sebakritickosť všetkých spoločenských vrstiev tak víťazného Západu, ako i posttotalitných štátov Východu. Pochopiteľne, najmä spoločensky aktívne vrstvy Západu svojím víťazstvom v studenej vojne upadli do mentorskej eufórie a vytvorili živnú pôdu najmä pre bojachtivých radikálov. Ich nekritickosť povzbudila zopakovať studenú vojnu. Príchod svetovej krízy v r. 2007 však ukázal, že pôžitkársky konzumizmus je smrteľný rovnako ako totalitný komunizmus. Radikálne a cynické elity našej západnej hemisféry však začali poškľuť po podnietení lokálnej (východoeurópskej) jadrovej vojny. To zburcovalo pokojamilného ducha Európy. Radikálne námorské elity chcú cez chaotizovanie Európy, Blízkeho i vzdialenejšieho východu a Stredomoria ruiniť Európu a zároveň i Rusko a tak odrazu vyradiť svoj-

ho európskeho (EÚ), ruského (RF) a moslimsko-arabského súpera zo súťaže o svetové trhy a o svetovládu. V našich atlantských radikáloch sa zobudila driemajúca paleolitická chuť na moc nad svetom a začali sa cítiť svetovládnymi. Uverili, že dokážu položiť svojho rivala Rusko na lopatky, olúpiť ho o suroviny a zmeniť ho na rozmery Kyjevskej či Novgorodskej Rusi. Nepodarilo sa to Rádu nemeckých (teutónskych) rytierov, ani Mongolom, Chazarom či Tatárom, ani Napoleonovi, ani koalícii osmanského sultanátu a jeho západných mocností, ani Hitlerovi, a nepodariť sa to ani radikálnym Atlantčanom. Vo svojom uzurpačnom portfóliu však majú alternatívne plány B, ktoré hovoria, že čo nejde dosiahnuť „zvonku“, sa dá dosiahnuť „zvnútra“. Farebné revolúcie a Majdan vyšli, ale tieto atlantské protektoráty sa už roky trásu v základoch. Navyše, aj Rusi sa poučujú a už neexistuje len americká národná garda, ale aj ruská národná garda. Diverzné Majdany sa ťažko organizujú, keď proti nim stojí vycvičená ruská národná garda. Modlíme sa, aby atlantskí radikáli zahodili svoju paleolitickú „obranú doktrínu“ aj paleolitické silové portfólio boja a vrátili sa ku Kristovmu portfóliu Božieho mieru.

Kedže tu ponúkaná kniha je spoluautorským dielom, je potrebné sa v úvodnom objasnení krátko zmieniť o jej autoroch. Členmi autorskej trojice sú Augustín Marián Huska, Juraj Chovan-Rehák a František Vnuk.

A. M. Huska pracoval ako vedec a vysokoškolský pedagóg v oblasti teórie riadenia a ekonomickej synergetiky. Pôsobil tiež v „doškoloňovaní“ manažérov a v testovaní vplyvu vrodenných a osvojených skúseností na efektivitu manažérskej práce v spoločenskej praxi. Na sklonku svojej pracovnej kariéry bol činný ako transformačný politik.

J. Chovan-Rehák pracoval ako vedec, kulturológ, skúmateľ, prekladateľ a spravovateľ historických knižných fondov a ako žurnalista.

F. Vnuk pôsobil ako teologický a etnologický historik, pedagóg, technolog i ako spoluorganizátor slovenských krajanských spolkov v cudzine.

Autorskú trojicu spája zhodný kresťanský svetonázor a národno-

-patriotické zakorenenie. Všetci traja sa angažovali pri završovaní slovenskej štátotvornosti a pri revitalizácii slovenského kresťanského humanizmu.

Traja spoluautori – pokročilí seniori – síce majú nulový silový potenciál, ale opakovaná kvapka urobí výhlbeň aj v žulovom balvane. Preto sa rozhodli spojiť svoje sily do takejto „kvapky“ a pomocou najnovších vedeckých poznatkov chcú osvetliť príčiny a následky chronického malátnenia poddanskej väčšiny a patogénnej nenávisti radikálnej dominantnej menšiny najbohatších elít. Nechcú dezertovať zo zápasu o mierumilovnú Európu a o skončenie mocenského opakujúceho sa súperenia Západu a Východu. Ani my, ani svet nepotrebuje Západ a Východ ruvajúci sa o svoju nadradenosť, ale potrebuje kooperujúcu a mierumilovnú súčinnosť oboch hemisfér.

Už v tomto úvodnom vovedení autori veľmi zdôrazňujú, že nechcú vystupovať ako vznešene sa tváriaci mentori spoločenskej morálky. Všetci bez výnimky sme krehkí a neraz tápajúci. Jedným slovom povedané, aj autori tejto knihy sú hriešni, i keď zhodou okolností sú pokročilými seniormi a už nimi tak nelomcuje telová chémia všakovakých hormónov, testosterónov či feromónov. Nie sú však tak zabudliví a nekritickí, že by si nepamätali na svoje neduhy mladosti. Poniektorí z nás si hovorievame, že naše starecké čnosti sú často opustené neresti našej mladosti. A na dôvažok – aj staroba má svoje hriechy a hriešky. Iba cez kritickú sebareflexívnu vrstvu svojej šedej mozgovej kóry čelíme raz úspešne a raz menej úspešne vlastným i cudzím slepým živočíšnym inštinktom. *Vulgo dicto*, náš vnútorný „svetlý“ strážny anjel má čo robiť, aby znova a znova zvädzal zápas s našimi „temnými“ padlými anjelmi pokušiteľských zvodov, sebevoľností a pochybností. Keďže však rast krízových hrozieb a konzumnej „pahlnosti“ na celom svete vytvára „internacionálu sebcov“, je vrúcny želaním autorov tejto knižky, aby sme na platforme ubránených kresťanských a humanistických čností vytvárali aj neformálnu, ale o to aktívnejšiu „internacionálu žičlivej solidarity“. Každá – najmä existenčná – hrozba vyvoláva živočíšny strach a sťahuje ustráchaných jedincov i skupiny z obranných pozícií ľudskosti do izolovaných ulít a skrýš. Nedajme sa opantať strachom! Nie sme osamotení, ako nás ubezpečil sám Ježiš Kristus: „Ja som s vami po všetky dni až do skončenia sveta.“ (Mt 28,20) Typologicky sme dokonca väčšinou (voči

menšine hegemonov). Príčinou nášho fyzického bytia nie je konfúzna náhoda vzniku „autokonfigurácie“ ničoty, ale ide o výtvor stvoriteľskej Inteligencie vesmíru (Lit. 53 f, o, 119 b, 120 a). Táto vesmírna Inteligencia možno predstavovala pôvodnú singularitu a len preto sa ako gravitačné centrum lásky rozhodla stvoriť svet, aby mohla šíriť túto lásku aj mimo seba. Kresťanská dogma trinity (trojjednosti Boha) sama vyjadruje nielen komplexnosť všemohúcnosti Boha, ale aj princíp, že trinitarita (trojjednosť či potrojný jedného a jediného) sa realizuje najprv v absolutnej sebaláske Otca, Syna a Ducha navzájom. Práve v trinitarite je dôkaz, že súčasťou komplexnej lásky je aj sebaláska (uvážlivý pud sebazáchovy a sebareprodukcie). V duchu kresťanskej tradície je trojjednosť - potrojný výrazom pút vzájomnej lásky Otca, Syna a Ducha.

Hedonistický „zábavný priemysel“ a tzv. mienkotvorní guru na čele s terajším i minulým vedením šedých eminencií svetovlády sú už niekoľko desaťročí rozhodnutí „vygumovať“ kresťansko-duchovnú i národnostnú identitu jednak pomocou úpadkovej multikulturality forsírovanej inváziou hašterivých moslimov a jednak ruinovaním svojbytnosti národných ekonomík. Sú to iba pyšné ilúzie v temnote blúdiacich „padlých anjelov“ a nimi zverbovaných tápajúcich ľudí. Rímsko- a grécko-katolícka, protestantské i ortodoxné cirkvi síce kvantitatívne vo svojich doménach (Európy, Blízkeho či Stredného východu) prevažne slabnú alebo stagnujú, globálne rastúci živý prúd kresťanskej kultivácie sa však povzbudzujúco dynamizuje. Veď ako sme už pripomenuli, Univerzálna Cirkev vo všetkých jej denominatívnych častiach na celom svete je Tajomným Telom Kristovým (*Corpus Christi Mystici*) a sám jej Zakladateľ povzbudil všetkých jej členov slovami, ktoré adresoval hlave svojich apoštolov Petrovi: „Ty si skala a na tejto skale postavím Cirkev a brány pekelné nič nezmôžu proti nej.“ Je to tak silný primát, že ani nehodní pápeži na Petrovom stolici ho nemohli ohroziť. Nuž, čo nám ešte bráni v smelosti pripojiť sa ku húfu víťazných zástupov kresťanských vyznávačov a mučeníkov všetkých denominácií či etnických zoskupení, aby sme aj my nadobudli potrebnú guráž a znova a znova zapudzovali akýkoľvek strach! S odpoveďou nám tu prichádza na pomoc po Kristovi a Jeho Matke Márii jeden z najmúdrejších a najväčších Židov sveta, zvaný Apoštol národov, Pavol: „Vieme, komu sme uverili, a sme si istí - *Scimus cui credimus et certissimus!*“

Autori vrelo uvítajú, ak sa aj neveriaci zhodnú s názorom prezentovaným v tejto knihe, že všeobecný pokles zohľadňovania ľudských morálnych zásad vyplynul z toho, že strata viery viedla k ignorancii mravných mantinelov. Kde niet vyšších mravných vymedzení, niet ani ich prestupovania. Kde niet zákonodarcu, niet ani zákona a jeho porušovateľa. Preto fyzické poňatie zákona v podstate nereguluje rovnosť práva, ale potvrdzuje právo víťaza. Tento stav je vratným procesom k živočíšnemu praveku, kde existovalo len právo víťazov. Dnešná rivalita Západu a Východu je však rivalitou v zmysle príčinnosti. Nečudo, že práve hegemoni „prehнали“ svoje uzurpačné správanie sa a pomocou monopolného ovplyvňovania servilnými masmédiami naoktrojovali vlastné svetovládne sny aj svojej zmenšujúcej sa strednej vrstve a svojmu plebsu. Lokajskí politici EÚ a lokajské národné vlády boli koncom roku 2015 vystavení nielen tlaku rozhnevaných domácich mäs, ale i nezakryteľnému vystrájaní ilegálnych votrelcov, takže sa začali odkláňať od zámorských radikálov a blokovať invázne vlny. Masy – a rozhnevané masy – sa už nedajú mýliť lokajskými „zaklínačmi hadov“ a organizujú burcujući tlak. Zotrvačnosť bezočivých radikálov však nezastane a obranný protitlak tým menej. Masmediálni trubadúri budú naďalej hlásať, ako sa máme tešiť na moslimských inseminačných „samcov“, ale ich dôveryhodnosť je na bode mrazu. Ak autentická Európa vyhynie, tak nie kvôli domácej rozmnožovacej impotencii, ale kvôli nukleárnej vojne, ktorú pripravujú naši atlantskí radikáli. Jedno je isté: terajšia garnitúra EÚ a jej výkvet eurocentrických Habakukov zlyhali na celej čiare. Želáme im nezaslúžený starobný dôchodok a žiadne zlaté padáky. Nie sme však nenapraviteľní zlomyseľníci a neprajeme im, aby sa na nich zosypali tie isté „trestné“ sankcie a ich nekonečné „predlžovanie“, aké rozsievali po celej Európe a Rusku. A neželáme im ani ich rady, aby sme sa „rozpelemenovali“ cez „inseminačnú pomoc“ moslimských votrelcov. Bohužiaľ, okrem lokajov mocných Atlantčanov na to „naleteli“ aj niektorí svetskí a cirkevní hodnostári. Pozabudli, že cháška kozmokratických radikálov chce hlavne „inseminovať“ islam a jeho paleolitické právo šarija. Navrhujeme veriacim a vlastencom nedať sa zmátožiť vlkom v ovčom rúchu. Sme dvetisíc rokov kresťanstvom kultivovaná Európa a nepodvolíme sa ani atlantským, ani moslimským ašpirantom na svetovládu. Isteže, máme svoje chyby a slabosti, ale nemienime ich zameňovať za zámorské ani za moslimské nešváry a neduhy.

Vytváranie lokálnych konfliktov a podnecovanie mocibažných umožnilo radikálnej menšine západných elít, aby začala opakovať studenú vojnu a postupným zostrovaním premieňať ju na tretiu svetovú vojnu. Dĺžka a stupňovanie svetovej krízy a opakované precenenie síl najmä zámorských radikálov spôsobilo, že vyvolané konflikty nie sú vstave víťazne ukončiť. Táto séria malérov a hrozba nukleárnej konfrontácie zobudila nespokojné masy tak na Západe, ako i na Východe, a viedla k zblížovaniu plebsu oboch hemisfér. Podrobená väčšina kresťanskej aj postkresťanskej verejnosti začala svoj spoločný mierotvorný zápas. Takto veriaci i neveriaci pokojamilní ľudia môžu spojiť svoje úsilie na lokálnej, regionálnej, slovenskej, stredoeurópskej, kontinentálnej, hemisférenej a planetárnej úrovni a tzv. mäkkým tlakom priviesť vojnychtivých radikálov k rozumu a ku kompromisného vyrovňavaniu záujmov. Našťastie, mierumilovnosť je spoločná vlastnosť nezostresovaných a nespanikárených veriacich i bezvercov. Prestaňme sa báť byť ľudskými, prestaňme sa báť byť kresťanmi, prestaňme sa báť byť Slováckmi, prestaňme sa báť byť Stredoeurópanmi a prestaňme sa báť cudzích mocibažných. Aj ich dni nadvlády sú spočítané.

Autori vám z celého srdca prajú dobré čítanie!

KAPITOLA 1

Typológia konfliktných dilem a defektných príbehov v ľudskom bytí

- *Aký obsahový význam má pojem dilema v popise dobrého a zlého ľudského správania?*

Slovo dilema je gréckeho pôvodu a značí nevyhnutnosť voľby medzi dvoma protichodnými možnosťami. Na prvý pohľad sa môže zdať, že táto dualita možností je len ľudská vlastnosť zjednodušovať si situáciu alebo problematiku, ktorú je potrebné riešiť. V skutočnosti je dilema trvalou súčasťou evolučného mechanizmu tak celej kozmosféry a našej planetosféry, ako aj biosféry (sféry živočíšnej) a antroposféry (sféry ľudskej). V tejto podvojnosti je totiž zahrnutý fakt, že každé riešenie v ľudskom správaní a v jeho ovládaní (manažovaní) má dvojakú následnosť: buď je viac-menej úspešné, alebo viac-menej neúspešné, buď je viac-menej dobré, alebo viac-menej zlé, buď je viac-menej účinné, alebo viac-menej neúčinné a buď je viac-menej žiadúce, alebo viac-menej nežiadúce. Táto podvojnosť je v základe „genetického pohybu“ v celej evolúcii. V našom prípade v ľudskom bytí je to predovšetkým voľba medzi dobrom a zlom. „Vesmírnottvorný plán“ je teda postavený na princípe totálnej príčinnosti, kde „prvou príčinou“ – v teistickej interpretácii – je Boh (Stvoriteľ) ako „plánovač a realizátor“ vesmírneho bytia. Pochopte, pojem „plánovač a realizátor“ nie je pokusom prepašovať do kresťanstva schizmu pokladať Boha za mechanického demiurga. Je to len zdôraznenie, že Boh je akoby „predstihová a úplná informácia“, ktorá vždy „vie, čo robí“. On poňal vývoj svojho stvorenia ako možnosť Jeho spolutvoriteľskej participácie a tak uschopnil všetko stvorenie zúčastniť sa buď na zdokonaľovaní, alebo „zopsutí“ svojho a okolitého bytia. Keď sa poohliadneme do minulosti a nazeráme na našu terajšiu prítomnosť, vidíme, že stále sa opakujú najmä defektné výsledky.

- *Ako približne vyzerá typologický výber ľudských príbehov, ktoré charakterizujú príčinnosť ich defektného správania?*

Pretože samotná téma celej tejto publikácie reaguje na akútnu patogénnosť (chorobnosť) súčasného ľudského správania, tu uvedená množina dilematických otázok a defektných príbehov odráža jednak typologickú charakteristiku príkladov a jednak typologickú charakteristiku ich diagnostikácie a alternatívnej terapie. Forma typologickej prezentácie v tejto prvej kapitole naznačuje, že kniha nie je a svojím rozsahom ani nemôže byť návodovou príručkou, ale predstavuje skratkový panoramatický obraz príčinných súvislostí hrozieb katastrofického zániku Slovenska, strednej Európy, kontinentálnej Európy, západnej hemisféry a celej planéty. Keď sa rozvažujúci človek rozhlíadne vo všetkých troch hlavných oblastiach ľudskej skúsenosti, ako je duchovnovedná, spoločenskovedná a prírodovedná skúsenosť, potom je konfrontovaný s do očí bijúcimi faktmi vysokého výskytu konfliktných príbehov, ktoré si vyžadujú svoje vysvetlenie. Vymenujeme len niektoré z neustále sa opakujúcich dilematických otázok:

- Prečo je taký rozdiel medzi stvoriteľskou a stvorenou kompetenciou?
- Prečo život z hľadiska jeho saturácie je neustálym zápasom o zdroje a vyhráva ten, kto je silnejší, a prehráva, kto je slabší?
- Prečo zápas o tieto zdroje nevyjavuje dostatočnú pravdu, keď posudzujeme len jeho kvantitatívnu úspešnosť a neúspešnosť, ale vyžaduje jeho kvalitatívne rozlíšenie „dobrého“ a „zlého“ spôsobu dosahovania výsledku?
- Prečo staršie (rané) spôsoby dosahovania úspechu sú viac temné a menej svetlé?
- Prečo plynutím evolučného času pribúda svetlých spôsobov dosahovania úspechu?
- Prečo je humanoidná (poľudšťovacia) cesta stále taká, že v nej prevažuje živočíšne štádium nad poľudšťovacím štádiom?
- Prečo na preklopenie temnejšieho živočíšneho štádia potrebuje človek kompenzačnú súčinnosť Stvoriteľovej milosti (Božej lásky), aby mohol prekročiť evolučnú bariéru živočíšneho prirodzena na svojej ceste k ľudskému a božskému nadprirodzenému?
- Prečo je fyzika stvorenstva trvalo nedostatočná bez metafyziky, čiže toho, čo je stvoriteľské (Stvoriteľovo)?
- Prečo Stvoriteľ dopustil, aby sa časť nehmotného stvoreného bytia stala nehmotným zlom (personifikovaným zlom tzv. padlých anjelov)?

- Prečo „roztváranie nožníc“ medzi bohatými a chudobnými stále rastie napriek rastu našej „múdrosti“ a inteligencie?
- Prečo tzv. silové elity ľudí majú realizačné výhody oproti talentovým elitám?
- Prečo sa oveľa ľahšie podnecujú temné správacie predispozície (sebeckto, uzurpácia, asimilácia, príživníctvo) než svetlé predispozície k symbióze, koexistencii, žičlivosti a ku kooperatívnosti?
- Prečo sa nedarí cez civilizačný pokrok zabrániť trvalému sklonu k súpereniu - jednotlivcov, kmeňových a národno-štátnych či medzištátnych zoskupení, medzi kontinentálnymi, ba i medzi hemisférnymi svetmi?
- Prečo majú lži a dezinformácie na tomto svete väčšiu silu vplyvu ako pravda?
- Prečo má pôžitkárstvo väčšiu príťažlivosť než askéza?
- Prečo je ľahšie realizovateľné ničenie hodnôt než ich vytváranie?
- Prečo sa veriaci i neveriaci radikáli väčšmi klonia k násiliu než k mierumilovnosti?
- Prečo má na sebarealizáciu ľahšie šance mocibažnosť než žičlivosť?
- Prečo mocenské elity uprednostňujú koncentráciu moci a prečo talentové elity preferujú skôr dislokovanie moci?
- Prečo sa u radikálov a mocibažných častejšie vyskytujú psychopatické syndrómy a u družne kolegiálnych osôb viac dobroprajnosť a žičlivosť?
- Prečo radikáli tak radi uprednostňujú štandardizáciu a koncentráciu kompetencií?
- Prečo radikáli uprednostňujú vytváranie obrazu nepriateľa pred utváraním obrazu partnera?
- Prečo radikálny establišment (radikálne „mocenské elity“) skôr uprednostňujú nenávisť, fóbie a animozity pred láskavosťou, filiami a dobroprajnosťou?
- Ako je to možné, že v dnešnom sekularizovanom konzumistickom svete zameranom na cynický boj o tzv. fyzické dobré väzí nesúlads fyzického a metafyzického bytia?
- Prečo určujúcim konfliktom sveta je konflikt Západu a Východu a prečo západné i východné kresťanstvo po tisíc rokoch nedo-

kázalo obnoviť ekumenickú súčinnosť teórie i praxe kresťanov oboch hemisfér?

V dobách rozkvetu predduchovnej skúsenosti raný človek ešte nemal schopnosť individuálneho vedomia. Preto disponoval len vrodenným kolektívnym podvedomím, no inštinktívne cítil, že existujú mocnejšie sily – sily nadprirodzena, ktoré dokonca ešte nevedel ani pomenovať, ale vnímal, že musí rešpektovať ich nadradenosť a čtiť si ich či udobrovať ich svojimi šamansko-medicínskymi rituálmi. Na konci praveku sa oddelila jeho osobná skúsenosť od kolektívne vrodenej skúsenosti a nadprirodzeným silám pripisoval už božskú nadprirodzenosť. Toto uctievanie a viera však mali svoje obmedzenie v hraniciach zdedenej skúsenosti od predkov a v relatívne malej osobnej skúsenosti. Obrazotvornosť človeka bola ohrozenou znalosťou správania sa jeho a jeho loveckej tlupy. Raný lovecký a pastiersky nomádsky polyteizmus sa skladal z veľkorodín bohov, ktorí sa neustále ruvali o najvyššie stupienky moci – o víťaza nad víťazmi. Až mezolitický obraz bohov sa začal vnímať ako príbuzensky spriaznená skupina bohov, v ktorej niektorí niesli vlastnosti starostlivých pastierov rôznych čried ľudí a iní sa prejavovali ako vynikajúci lovci či zuralí bojovníci a ďalší ako požívační zálečníci a notorici. Na začiatku neolitu začala „božská rodina“ naberať podobu bohov plodnosti, bohov prírodných živlov a bohov múdrosti a krásy, bohov požívačných i bohov umenia a spevu, bohov morí a vojny. Oproti takejto rozmanitej rodine bohov rástla nadľudská opozícia gigantov a titanov, ktorá sa menila na invázorov nebies a na skupinu, ktorá chcela detronizovať „mnohobožský“ establišment. Všakovakí nespútaní polobohovia, titani a giganti atakovali sídla bohov. Nasledujúci neolitický polyteizmus mal síce reziduá bojových božstiev, ale už sa medzi nimi objavovali aj asertívne božstvá úrod, plodnosti, umenia a radosti. Neolitický polyteizmus však nemal veľkého trvania. Násilné božstvá paleolitu a mezolitu sa „vrátili z periférneho exilu“ a uzurpovali svoju despotic-kú dominanciu.

Detronizácii neolitického polyteizmu však predchádzala tragédia neolitických pozemšťanov. V novoveku „vševvedko“ Lenin donekonečna opakoval, že v dejinách vyhráva ten, kto dosiahne vyššiu produktivitu práce. Pád vysokoproduktívnych neolitov do ujarmenia lúpeživými loveckými a pastierskymi nomádmi ukázal, že táto poučka je polopravdivá. Neolitickí roľníci totiž v porovnávaní s nomádskymi lovcami

a pastiermi vo svojich kooperačných občinách dosahovali násobne väčšiu výťažnosť roľníckej práce. Bojovní, lovní a popásajúci nomádi zistili, že miesto lovu koristi a popásania stád je lepšie vrátiť sa na lovné chodníčky a organizovať lúpežné výpravy, pri ktorých olúpili neolitické občiny o väčšinu rozsiahlej úrody. Neskôr zistili, že miesto ulúpenia úrody je výhodnejšie zotročiť neolitických roľníkov a prinútiť ich, aby sa starali o blahobyt záhaľčivých uzurpátorov. Bohatnúce elity ujarmovateľov sa rýchlo zmenili na otrokárske despocie. Tak nastal v ľudskej spoločnosti vratný chod, kde sa despotickí samovládovia vrátili k paleolitickým praktikám, ale ponechali si technológie neolitikov, avšak nie už ako slobodných tvorov, ale ako otrokov. Otrokári sa kultivovali v tom zmysle, že parazitovali na otrockej práci a žili záhaľčivým životom. Tyrani sa však rivalizovali navzájom, lebo chceli poraziť aj iných despotov a zmocniť sa ich bohatstva. Európski Galovia dokonca vyplienili Rím, ktorý takisto lúpeživo ohrozovali aj germánske kmene. Rím sa však proti európskym barbarským národom ako-tak ubránil a naďalej expandoval, avšak prechádzal do obranného garde cez budovanie Adriánovho valu (v Británii a Limes Romanum v pevninskej Európe). Zo zdrojov otrockej práce a lúpenia na územiach európskych barbarov vznikla tiež vysoká rímska civilizácia a kultúra pre zotročiteľov.

Zhruba v prvých troch storočiach však k spurným európskym barbarom pribúdali lúpeživé výpady z Pouralia a sibírskeho lesostepí nových barbarských lúpeživých nomádov, voči ktorým už obranné garde rímskej despotie nestačilo ubrániť svoju veľkoryšu. Nastalo tzv. veľké sťahovanie národov a rímske impérium pokusom vytvoriť dve rímske ríše – východnú a západnú – tendenciu k rozpadu iba spomalilo. Prvá podľahla a rozpadla sa západná rímska ríša. Cez jej teritóriu sa prehánali zauralské a sibírske nomádske kmene, ktoré sa začali skazonosne dobyvateľsky správať v bohatých rímskych sídlach. Už republikánsky Rím bol ohrozený európskymi „barbarmi“ (Galmi a Germánmi). Potom však priuralské, čiernomorské a zauralské lesostepné nomádske zoskupenia smrteľne ohrozovali bohatší a infraštruktúrne vybavenější cisársky Rím. Okrem toho, vo vnútri ríše vznikol kultivačný impulz kresťanstva a zmalátnený establišment despotie cez opakované pogromy na domácich kresťanov chcel likvidovať aj tzv. vnútorného ideologického nepriateľa a vzbury domácich otrokov. Odstredivé sily rozorvali integritu

západnej despotie a na jej troskách vznikali mnohé multikultúrne štátiky a kniežatstvá, v ktorých najmä Ostrogóti, Longobardi a Frankovia dokázali nad roztrieštenou Európou prehodiť koncentrujúci plášť v podobe duplikátu - „Ríše rímskej národa nemeckého“. Polyteizmus sa v helénsko-rímskom svete tak zdiskreditoval, že dovtedy periférny monoteizmus Hebrejov sa stal východiskovou platformou nového náboženstva kresťanov. Ono dostalo rolu konkurzného správcu zbankrotovaného otrokárskeho despotizmu a úlohu civilizovať i pokresťančiť novousídlených barbarov. Narodenie a neskôr mesiášske pôsobenie Ježiša vdýchlo monoteizmu mohutný inovačný impulz, lebo z hŕstky „osirotencov“ ukrižovaného Krista sa stalo najmohutnejšie náboženstvo - kresťanstvo. Tento impulz jednak presunom centra z okupovanej periférnej Palestíny do vševládneho Ríma zbavil kresťanstvo nádychu provinčnosti a jednak pred zmätených a zmlátnených Rimanov a ich otrokov i pred víťazných nomádskych barbarov postavil vzor Boha Lásky.

Novou, doslova predstihovou transformáciou bolo Ježišovo učenie o božskom Otcovi ako o zdroji najvyššej múdrosti, láskavej žičlivosti i odpúšťania najlákavejším snom väčšiny. Bola to éra falzifikácie otrokárskeho útlaku straty dovážaného obilia z Afriky i deficitu znalosti agrotechnológií usadzujúcich sa barbarov. V tomto nedostatku živín a životných potrieb i životných istôt predstavovalo primknutie sa ku kresťanskému Bohu Lásky stabilizáciu dorážanej duše nádejaplými duchovnými živinami jednotlivcov i celých spoločenstiev. Kresťanstvo pomohlo zrušiť otrokárstvo, ale staré a nové silové elity, ktoré sa oportúnne priklonili ku kresťanstvu, boli ochotné prinajviac vylepšiť status plebsu z otroctva do nevoľníctva. Konsolidácia ranokresťanskej spoločnosti dokonca upevnila moc silových elít tak, že začali dosadzovať i do kresťanských spoločenstiev im spriaznenú cirkevnú vrchnosť. Rodila sa koalícia „trónu a oltára“ a vysoké zhierarchizovanie verejnej i cirkevnej moci. Pápeži bojovali o pozíciu učiteľského magistéria. V cirkvách rástla nespokojnosť s rozporom teórie a praxe a buď dobrovoľne, alebo pod tlakom odchádzali z občianskeho života do izolácie pustovníkov, stilitov a neskôr kláštorov. Kláštory a rehoľné sľuby sa najviac blížili ku Kristovmu odkazu a pápež i biskupi predvídavo chránili azylové privilégia kláštorov, aby cirkev v každodennosti nestratila kontakt s Kristovým posolstvom. Kláštory pôsobili nielen ako duchovné refúgiá, ale sa stali školiacimi pracovis-

kami vyliečovania a staviteľstva a rôznych druhov umenia, písomnými rozmnožovateľmi i udržiavateľmi laickej aj duchovnej kultúry a techniky. Je pozoruhodné, že kláštory svojou pozíciou inteligenčných centier boli radcami tak cirkevných, ako i civilných centier moci a verifikátormi i falzifikátormi pohanských atavistických infiltrátov siek a spriahaneckých ambícií neukojených aspirátorov na moc. Neskoršie boje o moc však zasiahli aj generátory pravej viery zbožnosti a samaritánstva, keď v niektorých kláštoroch poklesli mravy a ne jeden konvent, ba celé rehole sa namiesto duchovnej terapie stali šíriteľmi poklesnutej morálky. Univerzálna cirkev a lokálne či separované cirkvi mali svoje „manuály“ sebaočisťovania, z ktorých niektoré svojou radikaliťou prísnosti či voľnosti sa menili na sektárske poblúdenia, a naopak, podaktoré radikálne kruhy sa extrémne upriamili na vyplienenie schiziem a sektárstiev, kde „imunitné systémy“ cirkvi vytvorili zdravé reparačné či reformačné metódy a iné zasa barbarské silové vytesňovanie, napríklad v podobe inkvizícií či vypudenia. Cirkev a cirkvi aj v prvom i v druhom tisícročí jestvovania kresťanstva opakovane prebúdžali samočistiace mechanizmy reformácie a obnovy. Hoci sa novovek a postnovovek vystatuje, že svoje ovládanie (ovplyvňovanie silou a talentom) tak zdokonalil, že nepotrebuje inštitucionálne usporiadanie duchovného života, zakladá pritom tajné inštitúcie infiltrovania, kontaminovania a mätenia, pomocou ktorých vlastne nastoľuje novopohanstvo. Najmä ekonomickí a finanční oligarchovia zbožšťujú pomocou vlastnených médií samých seba a vytvárajú elitárske a celebritné božstvá mamonu a bezuzdnej konzumnosti. Práve takúto éru žijeme. Sme na začiatku postnovovekého paleolitu.

Mierumilovná väčšina verejnosti si v šokovom úžase kladie otázku, ako po storočí dvoch „horúcich“ svetových vojen, dvoch veľkoteritoriálnych krvavých revolúcií, vyše päťdesiatich občianskych vojen a vyše tridsiatich „preventívnych“ invázií najbohatšie šedé eminencie kontinentálnych mocí obnovili krutú psychologickú i ohraničenú „horúcu vojnu“ a v mene demokracie a humanizmu chcú „ugrilovať na nukleárnych ražňoch“ väčšinu národných štátov. Keďže však rané predstavy majú vysokú zotrvačnosť, postkresťanský novopohanský svet vytvoril šancu pre mocibažných predátorov, aby samých seba zbožšťili a cez silu, moc a bohatstvo vytvorili pozemské, ale obyčajným pozemšťanom nedosiahnuteľné „nebesá“, a v nich kopírujú súperívých bohov staroveku.

Dominujúce menšiny všade vo svete vytvárajú pyramídy moci a vzájomne sa ruvajú o moc a bohatstvo. Vládnuci polyteizmus staroveku sa stal projekciou imperiálnych snov terajších aspirátorov „večnej svetovlády“. Oni neskončili studenú vojnu, iba ju sofistikovanejšie modifikovali, ale v r. 1989 ochotne pózovali natešenému plebsu ako veľkodušní ukončitelia silových avantúr. Napokon aj kráľovské dynastie - poznajúc svoje staré hriechy - sa v 19. storočí aranžovali s „veľkoburžoáziou“ a na koniec svojej krvavej kariéry pomáhali usporiadať rozlúčkový kynoživý ohňostroj prvej svetovej vojny. Je zaujímavé, že aj tzv. sociálni revolucionári ako Ceaușescu, Kim Ir-sen, Pol-Pot a Bokassa či Amin založili svoje dynastie, aby ich rody „oblažovali“ svojou „zbožštenou múdrosťou“ aj potomkov ich „šťastných proletárov“. Je potrebné dodať, že i potomkovia nedávnych odporcov monarchizmu a feudalizmu po uzurpačnom zbohatnutí zakladajú svoje „vladárske dvory“ a vyzývajú svojich drogami ohľúpených poddaných, aby neváhali kynožiť odporcov konzumnej „slobody“.

Nesmieme zabudnúť, že bojový antiteizmus vznikol v osemnástom a devätnástom storočí bojujúc najprv nie o deravé mešce plebsu, ale o duše tak „strednej triedy“, ako aj proletárskeho plebsu. Boj anti-teistov začal na rozhraní 18. a 19. storočia ako tzv. kultúrny boj („*Kulturkampf*“) ideológií veriacich i bezvercov. Ochotne sa tiež zapojil do klasického boja protichodných veľmocenských, mocenských, korporáčných a individuálnych záujmov. Pri „modernistickom“ nazeraní sa tento zretážený konflikt predstavuje ako zápas starého (odchádzajúceho) s novým (prichádzajúcim). Pri hlbšom skúmaní sa však toto konfliktné správanie vyníma ako permanentný súboj medzi vrodenným a osvojeným dobrom na jednej strane a vrodenným i osvojeným zlom na druhej. Napokon, v kvantovom súmeraní sa toto konfliktné správanie a jeho ovládanie javí ako striedanie rovnovážnych a nerovnovážnych stavov. Svet je totiž plný správach atavizmov (zvráteností) a od čias renesancie sa radikálni „ideológovia“ prírodovedného svetonázoru (ateizmu) usilujú akoby o „odplatu“ duchovnoviednému svetonázoru za to, že stredoveká teológia neraz s dogmatickou necitlivosťou presadzovala svoju supremáciu (nadradenosť) nad prírodovednými svetonázormi.

- *Ako protoduchovná a duchovná skúsenosť najinteligentnejšieho tvora na rozhraní evolúcie biosféry a antroposféry objavila pri hľadaní*

zmyslu bytia stále zreteľnejší obraz vesmírnej inteligentnej sily – Boha Stvoriteľa?

Ľudská archeologická a archeogenetická skúsenosť potvrdzuje, že raný človek už pri završovaní tzv. emočnej inteligencie (po rozvinutí prvej signálnej sústavy) vo všetkých prvobytných civilizáciách prejavil stupňujúce uctievanie nadľudskej (božskej) múdrosti. Rozhranie medzi dozretím prvej a druhej signálnej sústavy je vlastne rozhraním medzi fyzickým a metafyzickým bytím. Na tomto rozhraní vznikla konverzačná kompetencia, t.j. abstraktný jazyk. Evolučná genetika v ľudskom tvorovi kulminovala fyzické – živočíšne završenie a otvorila gradačné rozvíjanie metafyzických funkcionalít. Premostenie fyzického a metafyzického rozhrania prevzala ľudská kultúra. Kultúrna evolúcia prevzala štafetu telesného prirodzena a zmenila ju na štafetu duchovno-telesného nadprirodzena. Začiatky fyzického i metafyzického vývoja sú – obrazne povedané – štartovacie body, ktorých vývoj môže mať stupňujúce (gradačné, prográdne) i klesajúce (degradačné, retrográdne) smerovanie, a to vo všetkých vývojových štádiách: zárodku, dozrievania, zrelosti, chradnutia a zániku.

Z Kristovho a apoštolského odkazu vieme, že informačná výpovednosť nemení kvalitu pravdy, len obrazná opisnosť je prispôsobená dobovej predstavivosti a stupňu múdrosti. Stvorený svet dostal cez evolúciu možnosť spolustvoriteľskej slobody inšpirovať sa touto vesmírnou láskou, alebo využiť túto slobodu k negovaniu Stvoriteľa. Ľudský svet je od svojho počiatku zlyhávateľný (kalamitný, defektný), ale všeobecne je evolučne aj zdokonaliteľný, resp. reparovateľný. V teistickom videní je však energo-materiálna evolúcia sveta síce limitná, ale v pravom zmysle slova nie je ani samotvornou. Biosféra i antroposféra sveta dostala od Stvoriteľa fakultatívnu (dobrovoľne akceptovateľnú) kompetenciu podieľať sa svojím slobodným rozhodnutím na sebaformovaní či už k dobru, alebo k zlu. Sama si však tento priestor voľby nevytvorila. Dostala iba privilégium pozitívne sa zúčastniť na dotváraní sveta, alebo negatívne na jeho deštrukcii. Naše živočíšne dedičstvo totiž determinuje našu slobodu a práve preto Boh ako vesmírna Inteligencia vložil do človeka čosi ako kompenzačnú valenciu Božieho milosrdenstva, ktorou krehký a inštinktní zmietaný človek dostáva reálnu nádej, aby svoj prirodzený počiatok kultivačne dovedol až do nadprirodzeného konca každého ľudského jedinca. Neumierame totiž celí. Tak ako tzv. „vesmírny šum“ je vyše štrnásť miliárd

rokov trvajúcim echom „Veľkého tresku“ rozpínavého fyzikálna, tak asi existuje nadstavbový vesmírny šum ako večné echo vesmírnej no-osféry (večnej sféry metafyzického „myslenia“). Najnovšie poznatky kozmogenézy, biogenézy, antropogenézy a metafyzicko-inteligenčnej genézy rozjímajúcich ľudí utvrdili v tom, že nie sú nositeľmi ideových anachronizmov, ale tak fyzickej, ako i metafyzickej potencionality. Nie sme anachronickí staroverci, no rozhladení vzdelanci, ktorí stále hlbšie poznávajúc evolučno-genetický mechanizmus vesmírnej inteligencie, cieľavedome sa usilujeme sebaoprekočením vstúpiť zo stavu prirodzenosti do stavu nadprirodzenosti.

• *Ako asi sa do láskavej stvoriteľskej vesmírnotvornosti dostal estetický tvarotvorný princíp „krásna“ a „ladu“ (harmónie)?*

Už v biosférenej epoche evolúcie sa hominidi (polľudšťujúci sa primáti) završovaním vývoja svojej prvej signálnej sústavy dostali k čomusi, čo možno nazvať emočnou inteligenciou v rámci fylogenetick (pravekej) pamäte kolektívneho podvedomia, ktoré na „zjemňovanie tvarotvornosti“ človeka ako odrazu Božej potencie rozvíjalo v rámci inštinktívnej emócie aj zmysel pre lad, harmóniu, zdobnosť a krásu vrátane násobnosti krásy do podoby stupňovania krásy do superkrásy – gracializácie (Lit. 76 Kol. i). Samozrejme, v tomto prípade „stupňovanie krásy“ má kladnú stránku, lebo je „umocnením krásna“ superkrásou. Helénsky geniálny talent sochárskeho umenia Fedias si za vzor ľudských postáv vyberal nádherné živé modely a tieto ešte tvarovo idealizoval do superkrásnej estetiky. Estetika krásna patrí už do jednej z črt nadprirodzenosti. Preto vývoj umenia pravekých malieb vo francúzskych a španielskych jaskyniach či vývoj malby a sochárstva v starovekej Helade ostáva predobrazom, ako estétstvo človeka spolusprevádza cez estetiku prírodného do nadprírodného až nadprirodzeného stavu. Súčasní „kunsthistorici“ a archeológovia sa väčšinou zhodujú na tom, že na zárodoky estetiky zrejme stačila emočná inteligencia završenej prvej signálnej sústavy a búrlivo sa rozvinula završením druhej signálnej sústavy. V tejto antroposférenej (človekotvornej) epoche evolúcie sa však raní ľudia završovaním druhej signálnej sústavy dostali aj k čomusi, čo možno nazvať racionálno-reflexívnou, individuálnou ontogenetickou (každým jednotlivcom osvojiteľnou) pamäťou individuálneho vedomia. Táto pamäť je už vlastne štruktúrovaný komunikát, sprostredkovaný dorozu-

mievacou kompetenciou abstraktného jazyka. Nie iba obrazy, kresby a vytvarované sošky smerujú ku krásnu, ale už aj slovo v rodiaom sa obrazom „popise“ (výklade) i v samotnom písme (znaku) predstavujú velebu krásna. Aj nádherne hovorené slová obrazotvornosti i pôvabné zdobné písomné znaky (napríklad iluminácie) umocňovali krásu, kde estétstvo posilňovalo étos.

Paleofyziológia teraz predpokladá, že spoločný predok *Homo sapiens* a *Homo neandertalis* vznikol asi pred 340 až 380 tisíc rokmi a že už v hlavách a rukách spoločného predka rášilo krásno estetická. Umenie paleolitu je dokladom ranej existencie umelcov (umeleckých talentov uprostred raných ľudí). Tu už náš predok pri domýšľaní zobrazovacích ideí pravdepodobne využíval protoduchovné hľadáčstvo. Všetko živé funguje tak, že počas evolúcie sa diferencovali a rozmnožili rôzne orgány, ktoré navzájom medzi sebou komunikujú pomocou viacerých biochemických, bioelektrických, resp. telovomotorických „jazykov“, pričom sa v živom organizme trvalo zachováva autonómia jednotlivých vnútrotelových jazykov (a teda nedochádza k ich „štandardizačnému“ zjednoteniu). Človek je jediným živočíšnym tvorom, čo si vytvoril aj „netelesný“ jazyk, a tento bol odprvoti abstraktný, ale zároveň obrazotvorný. Človek v zmysle stvoriteľských plánov rozmnožil inštinktívne myslenie o reflexívne myslenie na komunikovanie so sebou samým, so svojimi druhmi, a napokon i s formovacou intelligenčnou vesmírnou silou (Bohom). Sila vesmírnej Lásky je už v sebe dokonalou estetickou ladnosťou, ktorou dotvrdzuje dokonalosť sebestačnosti Stvoriteľa. Estetika umenia je teda božská, lebo je metafyzická. Porovnávanie vývoja tvaru nástrojov raných ľudí naznačuje, že charakteristické preň bolo nielen funkčné zdokonaľovanie, ale zároveň aj lad a krása tvarov. Umelci sú pokračovatelia „kňazstva ladu a krásy“ Stvoriteľa a Jeho stvorenstva. Pretože sú tiež len krehkými ľuďmi, realizujú svoje „povolanie“ svetlým alebo temným spôsobom. Popri žiadúcom lade a krásne jestvuje aj „nelad“ a „antikrása“. Existuje umenie i paumenie (antiumenie). O kompatibilitu „duchovna“ (etična) a „krásna“ (estetická) sú spory už v hebrejskom náboženstve (obrazoborstvo a obrazomilstvo) a nekončia kalvinizmom (Zwingli: „Krása rozptyľuje modlitbu.“).

• *Ako sa emočne prejavuje dôsledok ladu a krásna a jeho opaku „neladu“ a „škareda“ na rozpätie pocitu radosti a smútku?*

Na ľudské správanie pôsobia dva dôležité evolučné zákony: Currieho zákon symetrie a zákon reverzibilnej transformácie. Podrobnejší popis fungovania týchto zákonitostí bude rozvedený na inom mieste tejto publikácie. Sú dôležitými činiteľmi emočného potenciálu človeka, jeho rovnováhy a psychologickkej klímy, v ktorej sa prejavujú. Etika, estetika a etnikum predstavujú hlavné piliere atribútu prirodzenej a nadprirodzenej ľudskosti a empatia je mierou intenzity ich pôsobenia. Etika (étos) kompletuje fyzikum (živočíšnu prirodzenosť) a metafyzikum kompletuje ľudskú nadprirodzenosť. Estetika kompletuje mieru „ladu“ a „neladu“ (harmónie a disharmonie). Kresťanský dôraz na kajanie sa z hriechnosti a uctievanie spasiteľnej sebaobety Krista navodzovalo aj u veriacich i u neveriacich názor, že kresťanstvo je pochmúrnym vierovyznaním. V skutočnosti Kristov odkaz Jeho fyzického (telesného) prebývania v hebrejskom prostredí je odkazom radosti z víťazstva lásky. Ježišov pozemský oblúk začína radosťou zvestovania, počatia a narodenia a končí radosťou zmŕtvychvstania. Kresťanstvo akceptuje radosť a lásku, a to aj živočíšnu a sexuálnu (erotickú), o ktorej len tvrdí, že má mať svoje limity, aby človeka zošlachťovala, a nie, aby mu ubližovala. Je potrebné znova obnoviť ranú prax kresťanstva, ktoré vysluhovalo nielen radostne sýtiace „agapé“ (hostinu spoločného stolovania pri prijímaní „chleba“ a „vína“), ale aj „kairos“, kedy sa družnou prítulnosťou debatných stolovaní šlachtilo aj potešenie z telesných a duchovných živín a zážitkov. Táto vospolnosť však musela mať mieru, a to preto, aby vlastná radosť nezráňala potešenie blížnych. Bezlimitnosť v telesnom bytí je vždy škodlivá a negatívna, najmä ak porušuje ľudskú dôstojnosť. Naopak, sme povinní rehabilitovať všetky formy lásky a radosti v medziach prirodzenosti, lebo vedú k nadprirodzenej radosti a k láske.

• *Ako pravdepodobne v medziach ľudskej predstavivosti možno chápať hebrejský i Kristov odkaz o tzv. životnom cykle spájania i odpájania fyzická a metafyzická v ľudských bytostiach?*

Podľa tradície judaizmu a Kristovho odkazu fyzická smrť je koncom duchovno-fyzického bytia človeka. Prírodovedecky povedané, ľudské fyzikum sa vracia do recyklačnej schémy biosféry v podobe komponentálnych recyklačných rezíduí. „Vdýchnutá duša“ odchádza

do „nadprirodzena“ – do abstraktného sveta metafyziky. Podľa tradície vzkriesené ľudské telo je nie už v pravom slova zmysle telesným, ale „osláveným telom“. Je ukryté pod rúškom tajomstva, aký je rozdiel medzi ľudským telom, ktoré je zreteľne na báze „fyzikálnej“, a „osláveným telom“, ktoré je o čosi „fluidnejšie“. Nie je cieľom knihy zapodievať sa touto problematikou, ale bolo by určite scestné podceňovať význam pojmu „oslávené“, lebo jeho zmyslom je s veľkou pravdepodobnosťou zdôraznenie, že dopĺňajúca zmena pojmu značí podstatnú zmenu kvality „tela“. Odlíšenie pojmu „prirodzena“ a „nadprirodzena“ má v biblickej obraznosti asi naznačiť, že dobrá prirodzenosť a dobrá nadprirodzenosť buď svojou a Božou príčinnivosťou je vstave prepodstatnením splynúť s čírym duchom - Bohom, alebo na základe neolútovaného zla splynúť s nenávisným vrcholom zla – Satanom. Metaforický obraz pekla je v biblickej tradícii štylizovaný s prihliadnutím na predstavivosť raných nomádov a teda je až priveľmi antropomorfny (prispôsobený dobovej ľudskej predstavivosti). Moderná metafora o pekle by skôr znela ako zúfalý stav „zatratenej“ duše, ktorá „neuvidí tvár Božej lásky“ a „nepočuje reč absolútneho Božieho poznania“. Sám hmotno-energetický svet ako celok je v každom prípade neodvratiteľne a katastroficky ukončiteľný. Keďže hmotno-energetický vesmír má v duchu kresťanskej tradície svoj začiatok a koniec, muselo by sa po jeho zániku čosi stať „s oslávenými“ a „zatratenými“ telami.

• *Prečo si tak komplexné vedy ako „vedy o človeku“ museli zostrojiť „prevodníkové pojmoslovie“, pomocou ktorého zvýšili zrozumiteľnosť výkladu?*

Autori publikácie sa v tejto jej prvej kapitole pokúšajú objasniť, ako sa zozbierané poznatky z rôznych vied dajú previesť do pojmoslovía špeciálnej zosúladovacej vednej disciplíny, ktorá sa sceľujúco zapodieva popisom vzniku a vývoja ľudských štruktúr a ich správania. Táto veda sa nazýva „evolučná behavioristika“ – porovnávacia veda o vývoji ľudského správania. Jej úlohou je okrem iného dávať pomocou pojmoslovía behavioristiky do spoločne zbieravej súčinnosti výťah poznatkov ostatných vied o evolúcii správania sa človeka tak v prirodzenej základni, ako i k nadprirodzenosti sa blížiacej kulturologickej nadstavbe. Alfred N. Whitehead takúto potrebu zbieravosti poznatkov v dôsledku evolučnej diferenciacie vedných disciplín vy-

svetlil nasledovne: „Proti rozbiehavému poznaniu špeciálnych vied je potrebné postaviť takú koordinačnú a zovšeobecňujúcu disciplínu, ktorá obnoví zbiehavosť teórií. Ide najmä o teórie, ktoré majú praktickú a aplikačnú podobu. Môžeme povedať, že keď sa vyhneme kolízii v teórii, máme šancu vyhnúť sa kolízii v praxi.“ (Lit. 162) Takým spôsobom sa konkrétne udalosti dajú typologicky zaradiť do ich evolučného kontextu.

Autori knihy ako veriaci ľudia používajú teistickú verziu tejto vedy na vysvetlenie evolučných príčin a následkov evidentných ľudských udalostí, ktoré sa udiali v predhistorickej a historickej fáze ľudskej existencie. Vo výkladovej skratke sú v knihe uvedené príklady individuálneho, slovenského, stredoeurópskeho, kontinentálneho i svetového diania, ako aj jeho „ovládania“ (manažovania). Evolučné príbehy sa tu teda objasňujú ako sled typologicky vybraných záporných príhod doterajšieho stavu príčin a následkov ich vývoja. Tento postup má na zreteli typologické príbehy nasledovnej povahy:

PRVÝ PRÍBEH:

V minulosti si niektoré kolabujúce podnikateľské firmy či kulturologické inštitúcie alebo chradnúce regióny či slabnúce štáty objednávali od spoločenských vied a poradenských firiem analýzu ich dysfunkčných a kalamitných správanií v podobe tzv. prípadových štúdií (*case studies*). Boli to však štúdie, ktoré nezisťovali súvislosť medzi defektným správaním skúmanej inštitúcie a disfunkčným ovládacím správaním jej vrchnosti. Najväčším nedostatkom bol ale fakt, že sa v nich neskúmala vrozená (dedená) zotrvačnosť v správaní tak ovládaných (plebsu), ako aj ich vládnuccich vrchností (elít). Je potrebné povedať, že tzv. prípadové štúdie nie sú nijakou novotou. Už rímska právna veda, ktorá vychádzala z postupného budovania právnej normativity zo zvykového práva, zaviedla pomocnú právnu disciplínu – kazuistiku – pomocou ktorej registrovala právne výroky súdov o protiprávných činoch a ich súdnom prerokovaní, aby mala argumentačné a súčasne skúsenostné precedensy. Britské a americké právo doteraz využíva tento prameň vysluhovania spravodlivosti.

DRUHÝ PRÍBEH:

Vývoj súčasnej svetovej krízy ukázal, že nemožno stanoviť diagnózu ani terapiu zlyhávajúcich systémov bez poznania zákonitostí ich minulého vývoja. Niektoré správacie a ovládacie neduhy spoločnos-